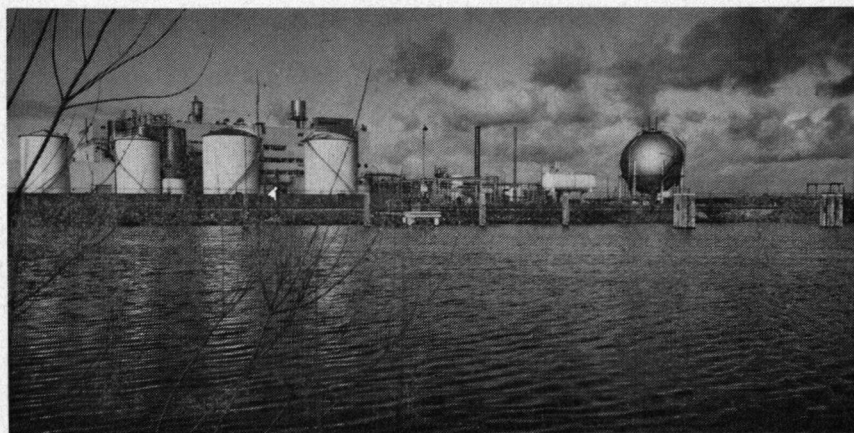

„De toekomst in het licht van de planologie”

Door R. van Zinderen Bakker

Met dit artikel willen de redactie van „Het Vogeljaar” en ondergetekende de aandacht van u, lezer, vragen voor een onderwerp waarin wij niet zo direct over vogels spreken als op deze pagina's gebruikelijk is. Misschien hebt u wel eens gezegd: „ik voel me zo vrij als een vogel in de lucht”. Misschien was dit toen u in de duinen, aan het strand, in het bos of in de polder zwierf om van de vogels te genieten. Het kan zijn dat u door uw belangstelling voor de vogel, zodanig uw vrije tijd hebt bezet, dat u voor andere dingen geen aandacht heeft en niet bespeurt wat er om u heen gebeurt. Natuurlijk leest u wel de krant en kijkt u naar de televisie en roept u mee, ach en wee, over de verontreiniging van lucht, bodem en water. Misschien doet u zelfs mee in actiegroepen en wijst u met uw vinger naar boosdoeners. U bent tot het besef gekomen, dat de vogel in de lucht niet meer zo vrij is als wij dat wel dachten. Menselijkerwijs gesproken moet het de vogel niet moeilijk zijn plaatselijke luchtverontreiniging te ontwijken. Bodem en water bieden hoe langer hoe meer gevaar voor de vogel en van steeds meer terrein wordt hij verdreven. Als u dat constateert leeft u in de schaduw van gisteren, want „gisteren” werden de plannen gemaakt.

Wat wij u nu willen vragen is „Was u daarvan niet op de hoogte en had u daarvan geen kennis kunnen nemen?” Het kan zijn dat u de betreffende advertentie in de krant niet gezien heeft of misschien niet gelezen heeft, omdat het toch niet over vogels ging en u er „dus” niets mee te maken had. Misschien zijn op één van uw tochten in het veld uw ogen open gegaan en ziet u het landschap van heden in de schaduw van gisteren. Misschien bent u verbaasd, geschrokken ofwel verontwaardigd. Jammer als het nu te laat is.

Marbonfabriek met Hornhaven Foto: Dienst Publieke Werken - Afd. Stadsontwikkeling Amsterdam

Aktiviteiten gevraagd

De bedoeling van dit artikel is u te alarmeren, u tot activiteit te brengen. Als vogelliefhebber is de voorwaarde voor het voortbestaan voor uw hobby, dat u van nu af aan alle advertenties in de kranten blijft volgen, waarin wordt aangekondigd dat er structuurplannen, streekplannen of bestemmingsplannen op het gemeentehuis van de gemeente waar u woont of in de streek waarin u uw hobby beoefent ter visie worden gelegd; dat u daarna van die plannen kennis gaat nemen en zo nodig bezwaar gaat maken en de daarvoor in aanmerking komende personen en verenigingen inlicht en om bijstand of samenwerking vraagt.

Als u dit niet doet is uw ach en wegeroep naderhand slechts een waarde-loze vertoning.

Met volgende regelen willen wij enige begrippen bij u introduceren, waaraan ons inziens in dit tijdschrift regelmatig een aantal pagina's dienen te worden besteed.

Misschien zijn er lezers die dit saai vinden en de pagina's overslaan. Zij behoren dan tot die vogelliefhebbers die voor de instandhouding van de vogelsoorten te weinig moeite over hebben.

Wij introduceren in dit blad de begrippen: ruimtelijke ordening, planologie, landschapsinrichting, milieuverontreiniging, planprocedures, industrialisatie, wegenplannen, hoogspanningsleidingen, pijpleidingen, leidingstraten, koelwaterproblemen van elektrische centrales en industrie. Wij geven hiermee niet een volledige opsomming van de begrippen die ons inziens in de toekomst de aandacht van de redactie en de lezers van „Het Vogeljaar” opeisen. Voor verschillende van u zullen dit geen onbekende en voor velen zelfs, zeer bekende begrippen zijn. De ervaring leert dat het aantal van de laatsten echter veel te gering is.

U weet dat in het Rijnmondgebied sinds enige tijd zogenaamde „snuffelpalen” staan om de verontreiniging van de lucht door de industrie te meten, opdat zo nodig de bevolking aldaar door middel van alarm gewaarschuwd kan worden. U weet dat dit ook al enkele malen gebeurd is.

In oktober 1970 werd het Rijnmondgebied aangewezen als saneringsgebied in de zin van de Wet op de luchtverontreiniging. Vergiftiging van voedsel en water is gebleken door onderzoek van dode vogels. De bedreiging van de Waddenzee en de waarnemingen aldaar spreken boekdelen. Dr. J. G. ten Houten vermoedt dat ook vogels rechtstreeks te lijden hebben van het industriegas (HF), waterstoffluoride. (zie „Het verstoorde evenwicht” blz. 20).

Bedreigd

Voor u en ons is duidelijk dat de menselijke gezondheid op dezelfde wijze wordt bedreigd als het dierenleven. Hiermede is onze liefde voor de vogels, voor plant en dier in het algemeen en voor het landschap meer geworden dan een hobby, het is een onderdeel geworden van de strijd om het bestaan voor de mens.

Dat dit nog niet aan een ieder duidelijk is, blijkt uit een artikel van de heer

G. H. Knap in de „Handels- en Transportcourant” van 22 juli 1971. Hij deelt daarin mede, dat het gemeentebestuur van Amsterdam op dat moment onderhandelt met niet minder dan drie verschillende olieconcerns over de mogelijke vestiging van nog een raffinaderij in het westelijk havengebied, waar 500 ha opgespoten terrein kant en klaar ter beschikking ligt. Het gemeentebestuur verwacht, dat de besprekingen een gunstig resultaat zullen hebben, zo schrijft Knap.

Glorieus vervolgt hij dan:

„En ondanks het groeiend anti-lucht- en waterverontreinigingslawaaï gelooft men niet, dat, vooral nu Nederland een algemene wetgeving te dezen heeft ook de meest emotionele natuurbeschermingsadept, de ontwikkeling in de genoemde richting zal kunnen tegenhouden.”

Rapporten en streekplannen

De rapporten van de metingen van de luchtverontreiniging in het Noordzeekanaalgebied zouden de heer Knap kunnen leren dat het „luchtverontreinigingslawaaï” ook voor de mensen die hun geld verdienen in handel en transport een zaak van eerste orde in de strijd om het menselijk bestaan is. Voor de industrievestiging aan de Noordzijde van het Noordzeekanaal is op 29 februari 1968 vastgesteld het „Streekplan voor het Noordzeekanaalgebied”. De discussie hierover is in de Zaanstreek opnieuw aan de orde. Een belangrijk aandeel hierin heeft de „Zaanse Vogelwacht”. Deze heeft ingezien dat, wil men de toekomst van de nog in Nederland aanwezige vogels

Westzijderveld tussen Westzaan en Nauernasevaart

Foto Dienst Publieke Werken afd. Stadsontwikkeling A'dam

veilig stellen, men niet kan volstaan met het egoïstisch genieten van het leven der vogels (wat u graag gegund is), maar dat hun levensomstandigheden, hun biotoop, veilig gesteld moet worden. De „Zaanse Vogelwacht” heeft in het Europees Natuurbeschermingsjaar 1970 met medewerking van enkele andere Zaanse organisaties een „Natuurbeschermingsplan voor de Zaanstreek” doen verschijnen.

Dit plan is op 1 mei 1970 aan de daarvoor in aanmerking komende instanties, waaronder de gemeentebesturen en de pers in het openbaar aangeboden.

De Zaanstreek kent behalve een „Streekplan voor het Noordzeekanaalgebied” en „Streekplan Zaanstreek” dat in 1963 na wijziging werd vastgesteld. Voor het zuidelijk deel van de Zaanstreek overlappen deze plannen elkaar; de noordgrens van het streekplan Noordzeekanaalgebied ligt op het tracee van de Coentunnelweg in aanleg.

De Zaangemeenten zelf werken aan een herziening van bovengenoemde plannen door het opstellen van een structuurplan. In 1955 werd het eerste ontwerp structuurplan verworpen doordat de gemeenteraad van Koog aan de Zaan het afwees. Sinds enige jaren wordt aan een nieuw ontwerp gewerkt. Voor het eerste plan geschiedde de voorbereiding onder geheimhouding in besloten vergaderingen. Het ontwerp voor het tweede structuurplan is in 1970 in openbare hoorzittingen aan de bevolking bekend gemaakt. De „Zaanse Vogelwacht” had en heeft daarbij de beste inbreng.

Westzijderveld

Een onderdeel van deze plannen vormt de bestemming van het vogelgebied het „Westzijderveld” in de polder (1200 ha) Westzaan. In de afleveringen van dit tijdschrift is dit gebied bekend geworden als het „Reefgebied”, genoemd naar een watering „De Reef”, welke het broedgebied doorsnijdt (zie jrg. 13, no. 3, blz. 487 t/m 495; jrg. 16, no. 2 omslag en artikelen blz. 499 t/m 508, blz. 535 t/m 538; jrg. 19, no. 3, blz. 505 t/m 513).

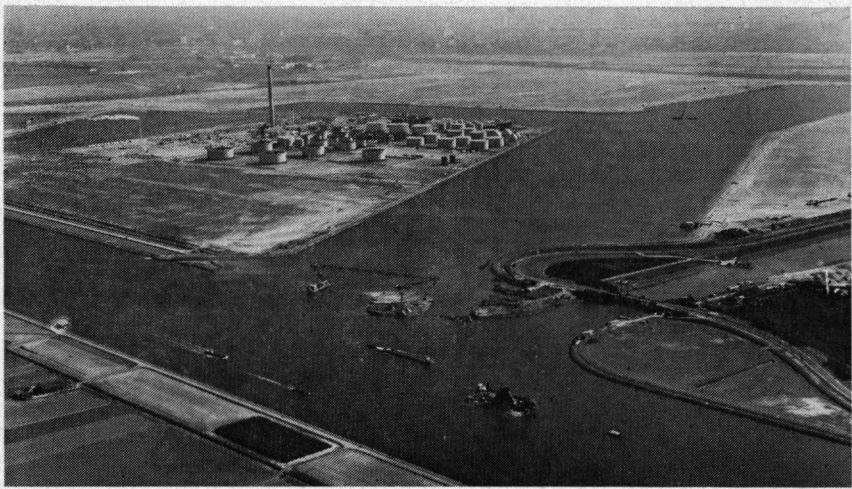
Het eerste voorontwerp van het Zaanse structuurplan bedreigde dit gebied met totale opspuiting. Uitgaande van het zogenaamde Amsterdamse „plan Snijders” en de omstreeks 1962 veronderstelde Amsterdamse behoeften raakte een aantal plannenmakers en bestuurders dusdanig begeesterd door toekomstvisioenen op het jaar 1980, dat zij een „stormachtige” industriële ontwikkeling van het Noordzeekanaal voorspelden. Zij werden hierbij vreugdevol geholpen door een streekdagblad en een voorlichtingsorgaan maakte mooi drukwerk van redevoeringen, waarin men „de storm” zag aankomen. Op het tekenbord was ook het potlood willig en maakten de kleurpotloden een mooie prent van de wildste fantasieën. Zo ontstond een plan voor 240.000 inwoners. In het door de Provincie in 1963 vastgestelde „Streekplan voor de Zaanstreek” werd voor 31 december 1970 ongeveer 141.900 inwoners berekend en voor 31 december 1980 ongeveer 158.000. „De Zaanse Vogelwacht” berekent 165.000 inwoners te bereiken na 1990. Het „tweede Ontwerp Structuurplan” is thans in voorbereidende discussies, daarin wordt gestreefd naar 208.000 inwoners in 1990. Welk aantal het in

werkelijkheid in 1980 en 1990 zal worden weten we niet. De praktijk leert dat ook plannen in studie, hun schaduw vooruitwerpen. De propagandisten van de wens, die dikwijls de vader van de gedachte is, hebben dikwijls zo'n groot geloof in eigen zaak, dat zij burgers en bestuurders tot voortijdige beslissingen brengen. Over het streefgetal van het aantal inwoners van de streek zullen de Zaanse gemeentebestuurders in het jaar 1971 en 1972 een oordeel moeten geven in de procedure die tot vaststelling van het structuurplan moet leiden. Wij weten dat de meerderheid van stemmen beslist bij gebrek aan een betere methode van besluitvorming. Een voorbeeld van het resultaat van dit systeem is het volgende. De „Werkgroep Hygiëne van het Milieu” bracht met betrekking tot het streekplan Noordzeekanaalgebied als advies uit:

„De gedachte om langs het Noordzeekanaal in het gebied gelegen tussen de agglomeraties van de IJmond en Haarlem enerzijds en de agglomeraties van de Zaanstreek en Amsterdam anderzijds, de vestigingen van industrieën planologisch mogelijk te maken, ontmoet uit een oogpunt van bescherming milieu-hygiëne overwegende bezwaren”.

De werkgroep voorzag kennelijk dat zij als minderheid „geen voet aan de grond zou krijgen” en bracht nog een aantal belangrijke conclusies en aanbevelingen uit voor het geval de industrievestiging toch planologisch mogelijk gemaakt zou worden. In februari 1968 haalde echter het aangehaald advies niet de meerderheid van stemmen in de vergadering van Provinciale Staten van NoordHolland.

In juni 1970 bracht het „Raadgevend Bureau Ir. B. W. Berenschot N.V.” aan de Zaanse gemeentebestuurders op hun verzoek een rapport uit waarin wordt vastgesteld dat aan de zuidkant van het Noordzeekanaal (Amsterdam) reeds een overcapaciteit aan industrieterrein aanwezig is, waarvan het einde voorlopig nog niet in zicht is. Zelfs in het geval van een duidelijke

Mobil raffinaderij met Amerika- en Australiëhaven

Foto: Dienst Publieke Werken - Afd. Stadsontwikkeling Amsterdam

versnelling in de economische ontwikkeling in het Noordzeekanaalgebied zullen de terreinen aan de noordoever eerst in het begin van de jaren tachtig ter beschikking moeten staan, aldus het rapport.

Een rapport van een Brits-Amerikaans bureau „Inbucon” uitgebracht in december 1970 oordeelt dat de bestaande voorzieningen in het havengebied van Amsterdam voor de huidige behoeften en voor die in de nabije toekomst alleszins voldoende zijn. Het huidige groeitempo van het goederenvervoer over zee en van de industrialisatie noemt het teleurstellend. Het beveelt de aanleg van een buitenhaven te IJmuiden aan.

Bescherming van „De Reef” verlangd

Bedenken we thans dat in april 1962 een brief van de „Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels”, met het verzoek rekening te houden met het stichten van een vogelreservaat te Westzaan in de betreffende vergadering binnen enkele minuten werd afgewezen met één stem tegen en destijds alles volgens meerderheidsbesluit nog in de sfeer van de geheimhouding moest worden behandeld, dan mogen wij blij zijn dat een aantal natuurbeschermers hun stem heeft laten horen.

De stormachtige industriële ontwikkeling van het Noordzeekanaalgebied is nog steeds niet bespeurbaar. Gelet op de conclusie van de rapporten „Beren-schot” en „Inbucon” vraagt de Zaanse Vogelwacht derhalve met recht volledige bescherming van het natuurgebied „De Reef”. Niet valt te verwachten dat volledig aan het door de Vogelwacht opgestelde Natuurbeschermingsplan kan worden voldaan. Indien bereikt kan worden dat Westzaan-zuid niet wordt afgebroken en het gebied ten westen van het tracee van de te verwachten Hemtunnelweg en ten noorden van de Noorder-IJ- en Zeedijk natuurgebied blijft, op zodanige wijze te „plannen” dat de totale oppervlakte ongeveer 500 ha bedraagt, is naar schrijvers mening een minimaal weidevogelgebied gespaard gebleven.

Milieu- en hygiënebescherming noodzakelijk

„Industrialisatie”, „economische noodzaak”, „schaalvergroting zowel op economisch als bestuurlijk gebied”, zijn enkele van de toverwoorden die bij besluitvorming door middel van meerderheid van stemmen al te gemakkelijk de invloed van de natuurbeschermers en de strijders voor de hygiëne van het milieu terzijde stellen.

Wel is het zover gekomen dat men o.a. in de toelichting op de plannen voor de ruimtelijke ordening van het Noordzeekanaalgebied en de Zaanstreek roerende artikelen tegenkomt over de noodzaak van natuurbescherming en milieu-hygiëne. Bij de besluitvorming zijn de conclusies welke daaruit getrokken moeten worden nog nimmer als hoofdzaak of als onderdeel afzonderlijk in stemming gebracht. Het fatalistisch gevoel dat geen meerderheid van stemmen te behalen valt, heeft ook schrijver dezes na verloren pogingen meermalen de vlag doen strijken.

„Waar gaan wij heen?” vraagt Prof. Dr. J. Lanjouw in het gelijknamige hoofdstuk in „Het verstoorde evenwicht”.

Zijn conclusie is: „Zonder de uiterste zorg voor het milieu en het leven op

aarde bestaat er geen blijvende vooruitgang van de economie. Geld en besluitvaardigheid van de overheid is nodig", zo schrijft hij.

De arbeid van de vakgeleerden waarvan „Het verstoorde evenwicht" ons enige specima biedt, zal in zijn conclusies bij te nemen beleidsbeslissingen in de besturen van rijk, provincie en gemeenten, alsmede van waterschappen, in stemming moeten worden gebracht. De „deskundigen" zouden de „bestuurders" kunnen helpen hun werk meer voor het gebruik door de laatsten geschikt te maken, door de formulering van voorstellen.

De niet-deskundigen kunnen door tijdig waarschuwen en tijdige actie, de bestuurders helpen bij hun besluitvorming.

Gemiste kansen

Veel hebben wij (u en ik) lezer, voorbij laten gaan. Het gezegde „beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald", gaat al niet meer op.

Met veel inspanning valt er echter nog veel van hetgeen thans bedreigd wordt te redden. Vandaar deze oproep tot dagelijkse waakzaamheid en activiteit.

Indien met het schrijven van dit artikel bereikt is dat u, lezer, eens in uw eigen omgeving op verkenning uitgaat en in de gemeentehuizen gaat vragen naar structuur-, streek- en bestemmingsplannen, zowel in voorbereiding als geldend verklaard, is reeds veel gewonnen.

Moge de volgende aanbeveling tot actie uit het „Tweede Rapport van het Comité Europees Natuurbeschermingsjaar 1970" (uitgebracht op 10 maart 1971) tenslotte u de nodige stimulans bieden:

„Burgers";

Vorm groepen die de plannen van gemeente, provincie en regering kritisch bekijken en de wensen van de burger kenbaar maken. Voer actie, o.a. door het opstellen van bezwaarschriften. Geef ook alternatieven."

Hieraan moge worden toegevoegd:

Bevorder dat biologen deelnemen aan het opstellen en beoordelen van structuur-, streek- en bestemmingsplannen.

Verlang dat minderheidsstandpunten en de motivering daarvan volledig en tijdig openbaar worden gemaakt. Verlang ook alternatieven van het meerderheidsstandpunt ten aanzien van door u betwijfelde of te bestrijden plannen of onderdelen daarvan.

Als goede handleiding voor uw actie wordt aanbevolen de publicatie van de Contact-Commissie voor Natuur en Landschap onder de titel „Werkgroepen voor natuurbehoud en milieubeheer. Waarom? Hoe?"

Succes met uw initiatief.

• *Burgemeester R. van Zinderen Bakker, Breestraat 81, Koog aan de Zaan*

LITTERATUUR:

Algra, S. & J. Swart (1970): Werkgroepen voor natuurbehoud en milieubeheer. *Waarom? Hoe?*

Verkrijgbaar door overschrijving van f 1,— op postrekening 210481 van de Stichting voor Natuur- en Landschapsbescherming te Amsterdam onder vermelding van „Handleiding werkgroepen".

Kamer, Prof. Dr. J. C. van de & anderen (1970): *Het verstoorde evenwicht. Utrecht Tweede Rapport van het Comité Europees Natuurbeschermingsjaar 1970 (10 maart 1971)*. Productie: Voorlichtingsdienst en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. 38 pag.

Vogelbeschermingswacht „Zaanstreek" (1970): *Natuurbeschermingsplan voor de Zaanstreek*. 41 pag.